

Motion till riksdagen 2025/26:3501

av **Malte Tängmark Roos m.fl. (MP)**

En jämlik och jämställd föräldraförsäkring

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tredela föräldraförsäkringen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tillsätta en utredning med uppdrag att ge förslag på reformer för att göra uttaget av föräldraledighet och föräldrapenning mer jämställt och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att höja ersättningen på de 90 lägstanivådagarna och knyta hälften av dem till respektive förälder och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra åt Försäkringskassan att i samverkan med andra relevanta myndigheter utveckla en tjänst för att möjliggöra för föräldrar att göra mer medvetna val kring sin föräldraledighet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att uppdra åt Försäkringskassan att i samverkan med andra relevanta myndigheter samla in statistik kring den obetalda föräldraledigheten och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör utreda möjligheten att underlätta föräldraledighet i ensamföretag och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt utreda en förlängning av skyddet för föräldrapenningen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en ny ersättning inom ramen för föräldraförsäkringen för ledighet från arbete vid insatser från socialtjänsten och tillkännager detta för regeringen.

Ett mer jämställt uttag av föräldraförsäkringen

Trots att Sverige är ett av världens mest jämställda länder har vi fortfarande en lång väg kvar innan vi är ett jämställt land. Miljöpartiet ser att jämställdheten inte kan lösas vid

sidan av utan behöver integreras i alla politikområden. Ett mer jämställt uttag av föräldradagarna är den enskilt viktigaste åtgärden för att nå lika lön oavsett kön, och för att få bukt med det obetalda hem- och omsorgsarbete som kvinnor ofta gör i dag.

Kvinnor tar idag ut en övervägande majoritet av föräldraförsäkringen. Det leder till att kvinnor även tar ut fler vab-dagar och får lägre lön, mindre ekonomisk frihet och sämre pensioner.

Vi vet att detta går att förändra. Varje gång ytterligare en månad reserverats till varje förälder har papporna tagit ut fler föräldradagar. Det har i sin tur gjort arbetsmarknaden mer jämställd, det tidigare lägger den dag då vi får jämställda pensioner och pappornas band till sina barn stärks. Men vi är långt ifrån ett jämställt uttag idag. Män tar endast ut ca 25–30 % av den betalda föräldraledigheten, och 18 % av pappor tar inte ut en enda dag. De pappor som tar ut föräldraledighet tar i snitt ut mer ledighet vid första barnet än vid andra, och ännu mindre för varje kommande barn.

Om vi någon gång inom en överskådlig framtid ska uppnå ett jämställt samhälle behöver fördelningen av föräldraledigheten förändras snabbare. Därför vill Miljöpartiet införa en tredelad föräldraförsäkring med dubbelt så många så kallade pappamånader som idag, så att minst en tredjedel av dagarna reserveras åt vardera föräldern, medan en tredjedel ska kunna användas fritt av vårdnadshavarna eller överlåtas till en annan vuxen som är en del av barnets familj.

Vi föreslår också att regeringen ska tillsätta en utredning med uppdraget att föreslå fler reformer för att göra uttag av föräldrapenning och föräldraledighet mer jämställt.

Höj ersättningsnivån på lägstanivådagarna

Idag finns 90 så kallade lägstanivådagar i föräldraförsäkringen där ersättningen endast är 180 kronor om dagen. Detta är en så pass låg ersättning att dagarna ofta brinner inne eftersom föräldrarna inte har en reell möjlighet att använda dem. Detta är framförallt ett problem för resurssvaga familjer som redan har svårt att få ekonomin att gå ihop och därför inte har råd att ta ut dessa dagar. Miljöpartiet föreslår att ersättningen för dessa dagar ska vara inkomstrelaterad på samma nivå som övriga föräldrapenningdagar, så att alla föräldrar har faktisk möjlighet att använda dem oavsett inkomst, och att dagarna ska knytas till respektive förälder för de barn som har två vårdnadshavare för att främja ett jämställt uttag.

Det måste vara lätt att göra medvetna val

Sveriges system för föräldraledighet har som mål både att jämna ut ekonomiska skillnader och att skapa jämställdhet. Systemet bygger till stor del dock på att föräldrarna ska ha valfrihet att välja det uttag som passar dem och deras situation bäst. För att det ska fungera i praktiken behöver det därför vara enkelt att göra medvetna och välinformerade val kring sin ledighet. Så är det inte idag.

Föräldraförsäkringens regelverk och lagar är komplicerade och det är mycket svårt för föräldrar att få en överblick över hur olika val påverkar deras inkomster på kort och lång sikt. Det gör att föräldrar ofta kan fatta beslut som leder till ett ojämställt uttag och

i förlängningen en lägre lön och pension för kvinnan, trots att det inte nödvändigtvis var den bästa uppdelningen ens i det korta loppet.

Idag finns tjänsten Min Pension för alla som tjänat in till pension i Sverige. I den tjänsten kan användarna se hela sin pension, göra prognoser för vad de kan få i pension och planera och testa olika alternativ för att se hur de kan få ut så mycket pension som möjligt i framtiden. En liknande tjänst för föräldraförsäkringen skulle göra det lättare för Sveriges föräldrar att beräkna hur olika uttag av föräldraledighet och föräldrapenning skulle påverka deras inkomster under ledigheten och deras löner och pensioner i framtiden. Miljöpartiet anser att Försäkringskassan i samverkan med andra relevanta myndigheter bör få i uppdrag att utveckla en sådan tjänst.

Den samlade kunskapen om hur obetald föräldraledighet tas ut måste också öka. Försäkringskassan och övriga relevanta myndigheter borde samla in statistik så att forskning och analyser kan göras på den totala föräldraledigheten, och inte enbart på föräldrapenningsuttaget. Detta skulle möjliggöra en mycket större insikt i hur jämställt uttaget av föräldraledighet faktiskt är, vilket skulle göra att vi får mycket bättre förutsättningar för att arbeta för ett mer jämställt uttag.

Förenkla uttaget av föräldraledighet för ensamföretagare

Det ska vara lätt och roligt att driva eget företag i Sverige. Tyvärr är det inte alltid så idag. Att driva ett eget företag kan många gånger var påfrestande, såväl ekonomiskt som psykiskt och socialt. Inte minst kan det vara väldigt utmanande att driva sitt företag i samband med och efter att ett barn har nedkommit.

På de flesta arbetsplatser ersätter arbetsgivaren den anställda med en vikarie under föräldraledigheten. I ensamföretag är anställning av en vikarie svårare än i andra företag, exempelvis eftersom tiden det tar att lära upp vikarien kräver att man arbetar överlappande vilket kan vara en utmaning av ekonomiska skäl eller av tidsskäl. De här svårigheterna kan leda till att företagets ekonomi blir sämre eller att föräldern tvingas ta ut mindre föräldraledighet än hen skulle önska. Beroende på vem i familjen som driver ensamföretaget, och på grund av rådande ojämställda samhällsnormer, så kan detta leda till en sämre ekonomisk situation för modern och ett mer ojämställt uttag av föräldraledigheten.

Det behöver bli lättare för ensamföretagare att vara föräldralediga. Det finns förslag på olika sätt som detta skulle kunna ske, exempelvis genom att staten finansierar delar av vikariens utbildningstid. Regeringen bör tillsätta en utredning för att se över vilka möjligheter som finns för att underlätta möjligheten till föräldraledighet i ensamföretag.

Förläng skyddet för föräldrapenningen

Många småbarnsföräldrar går efter sin föräldraledighet ner i arbetstid för att kunna ge mer tid till barnet. Som grönt parti ser vi generellt positivt på att föräldrar och barn får mer tid tillsammans – denna tid är viktigare än hög konsumtion. Men dagens föräldrapenning är uträknad efter den sjukpenninggrundande inkomsten, SGI. Det innebär att

om föräldern går ner i arbetstid utan att fylla ut med sparade föräldraledighetsdagar sänks SGI och därmed även föräldrapenningen för ett eventuellt yngre syskon.

Men det finns ett undantag – om föräldrarna får ett barn till inom 2,5 år får de samma föräldrapenning för det barnet som för det äldre syskonet, oavsett hur mycket de har arbetat under tiden emellan. Missar man det tidsfönstret, så baseras föräldrapenningen för det yngre barnet på ens deltid-SGI, och blir mycket lägre. Dagens regler för föräldrapenning gynnar de familjer som planerar att föda barn tätt – om de också lyckas bli gravida snabbt. Svårighet att bli gravid, eller ett missfall, kan med andra ord förstöra familjens ekonomiska planering. Detta system skapar stress och onödig oro. Systemet för med sig många negativa konsekvenser för framför allt kvinnor. Lång frånvaro från arbetsmarknaden är en, men också att samhället tvingar fram täta graviditeter. Att få barn tätt kan vara alldeles underbart för den som väljer det, men det är också ett intensivt arbete och kombinationen av en nyförlöst kropp, sömnbrist och ett ojämnt hemarbete är inte alltid optimal för kvinnors hälsa. Under lång tid har vi sett hur kvinnors ohälsa ökar dramatiskt efter andra barnet. Det finns många faktorer bakom den statistiken, och helt klart är att det är ett intensivt arbete att jonglera två eller flera små barn med förvärvsarbete.

Miljöpartiet vill se en förlängd möjlighet att arbeta deltid medan barnen är små, och en förlängd möjlighet till återhämtning för den födande kroppen. Vi vill ha starka försäkringssystem som uppmuntrar jämställdhet, inte en ekonomisk bestraffning för den som lyssnar på kroppen och väntar med en ny graviditet. Att staten skapar incitament för hur arbetsmarknaden ska fungera för allas bästa är viktigt. Men att samma incitament skapar ohälsa och indirekt tvingar fram beslut som för vissa kvinnor är direkt hälsoskadliga ser vi som ett problem.

Vi uppmanar därför regeringen att skyndsamt tillsätta en utredning för att förlänga skyddet för den SGI-grundande föräldrapenningen så att fler kvinnor kan arbeta deltid utan att för den sakens skull tvingas föda barn tätare än vad som kanske egentligen passar familjen, arbetssituationen och hälsan.

Inför en rätt till ersättning och ledighet från arbete vid insatser från socialtjänsten

Arbetet mot kriminalitet och för att skydda våra barn är en gemensam uppgift för hela samhället. Ett gott samarbete med föräldrarna ökar myndigheternas möjligheter att få effekt för sina insatser, och vår erfarenhet är att föräldrar till barn i riskzon är desperata efter hjälp åt sina barn och ofta har värdjat om hjälp under lång tid.

Men när insatser ges, och föräldrar förväntas samarbeta med skola, socialtjänst och polis kring sina barn, så sker detta oftast på dagtid, när föräldrarna arbetar. Vi vet att många socialsekreterare gör sitt yttersta för att förlägga möten när vårdnadshavarna inte arbetar, men vi vet också att det är omöjligt att göra i alla situationer, inte minst då flera myndigheter ska närvara. För en förälder med ett barn i riskzon kan detta innebära att man tvingas att ta ledigt utan kompensation för förlorade inkomster. De flesta föräldrar skulle nog inte tveka att ta ledigt under sådana omständigheter – men det är också ett faktum att med så små marginaler som många familjer i Sverige med låga inkomster lever under så innebär en halv dags inkomstbortfall ett akut problem i fråga om att klara nödvändiga levnadsomkostnader.

Skräcken och sorgen hos föräldrar till barn som är på väg att dras in i gängen ska inte behöva spås på med skräcken över att bli vräkt tillsammans med eventuella syskon, eller skräcken över att inte kunna sätta mat på bordet i slutet på månaden. För allas bästa borde det vara självklart att föräldrar som ska närvara vid insatser från socialtjänsten får möjlighet att göra detta med ersättning och rätt till ledighet från arbetet. Vi anser därför att regeringen skyndsamt måste utreda möjligheten att införa ett särskilt stöd för detta i föräldraförsäkringen, med samma nivåer som föräldrapenningen men utanför föräldradagarna, samt med möjlighet att ansöka om sådan ersättning till dess att barnet fyllt 18 år.

Malte Tängmark Roos (MP)

Janine Alm Ericson (MP)

Nils Seye Larsen (MP)

Leila Ali Elmi (MP)

Annika Hirvonen (MP)